

6306 SAYILI YASA'NIN AMAÇ CÜMLESİNİN DİL YANLIŞLARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF LAW NO 3606 FOR INCORRECT WORD PLACEMENT

Alparslan AYRAL*

Özet: Yasaları dil yanlışları yönüyle inceleyen çalışmalar, son derece sınırlıdır. Tek bir yasanın ele alınarak dil yanlışları bakımından değerlendirilmesi ve olması gereken şeklinin önerilmesi, bu alanda ilk çalışma özelliği taşımaktadır. Araştırma soruları hazırlanırken analiz edilen *Yasa bağlamında* Türk dili ile adalet kavramı arasındaki anlam bağının örneklerle ortaya konulması planlanmıştır. Yazıda teorik ve niteliksel özelliklerin ağır basacağı endişesi ile yasa maddesi, sadece dil yanlışları bakımından incelenmiştir. Yasa'nın dil yanlışlarına bağlı olarak uygulamalarda doğuracağı hukuksuzluk konunun dışında tutulmuştur.

İnsan varlığını, onurunu, hak ve özgürlüklerini, mülkiyet hakkını yakından ilgilendiren yasaların her vatandaş tarafından doğru anlaşılması; adalet sisteminin daha adil işlemlerini sağlayacak önemli bir kazanımdır. Oysa geniş bir kesimi ilgilendiren kimi yasalardaki dil yanlışları, yasaların iletişimsel görevini yerine getirmesini engellemektedir.

Yasa'nın, bu görevini daha rahat yerine getirebilmesi için Yasa'daki iletişimi kesen dil unsurları, kelime, kelime öbeği ve cümle düzeyinde irdelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Yasadaki Dil Yanlışları, Yasaların Anlaşılabilirliği, İletişim, Adalet

Abstract: The studies which examine the laws in terms of language mistakes are limited. This is the first study in respect to the evaluation of one law with regards to language mistakes and recommendation of its proper form. As the research questions were being prepared, the plan was to present the meaning relation between Turkish language and justice concepts *in the context of the Law* analysed. Due to the concern that theoretical and qualitative features might dominate, the law is only examined in terms of language mistakes. The lawlessness the law may cause based on the language mistakes is left aside.

It is an important attainment for every citizen to understand the laws that are closely related to human existence, honour, rights and freedoms to enable the process of the judicial system to be fai-

* Ed. Öğret., Emekli İl Kültür Müd., Stj.Av

rer. However, the language mistakes in certain laws which concern a vast majority of people prevent the communicative function of the laws from being fulfilled.

For the law to fulfill this function properly, the language elements which interrupt the communication of the law are examined in terms of words, phrases and sentences.

Keywords: Language Mistakes in the Law, Intelligibility of the Laws, Communication, Justice

GİRİŞ

Bilimsel çevreler, siyasiler, yazarlar, üst düzey yöneticiler hukukçuların uygulamalarını, niteliklerini eleştiriyor. Hukuk eğitimi sisteminin yeterli olmaması ve kimi hukukçuların siyasî otoriteler ya da çeşitli topluluklar tarafından hukukçu kimliklerinin edilgen edilmesi eleştirinin temelini oluşturuyor.

Adalet sisteminde giderek çoğalan ve çeşitlenen problemler bulunduğu, geniş halk tabanı tarafından kabul edilir hâle geldi. Vatandaşın hak arayışlarının kesintiye uğraması veya adalete erişimin engellenmesi, hukuk bilinci gelişmiş toplumlarda bireyin psikolojisini etkileyen ve bireyle sınırlı kalmayan bulaşıcı bir kaygıdır. Hukuk düzenimizde bu tür kaygının oluşmasının önemli nedenlerinden biri dil kurallarından yoksun, anlatım ilkelerine uyulmamış, halkın dilinden uzaklaştırılmış, terim birliği sağlanamamış yasalardır. Yasama iradesi; genelleşen, netleşen ve estetik kaygıları da taşıyan anlatıma dönüşmedikçe toplumların, bireylerin haklarının korunması zorlaşacaktır.

İnsan varlığını, onurunu hak ve özgürlüklerini, mülkiyet hakkını yakından ilgilendiren yasaların her vatandaş tarafından doğru anlaşılması, adalet sisteminin daha adil işlemlerini sağlayacak önemli bir kazanımdır. Oysa geniş bir kesimi ilgilendiren kimi yasalardaki dil yanlışları, yasaların iletişimsel görevini yerine getirmesini engellemektedir.

Bu yazıda “ İmar hukuku gündeminin ilk sıralarında yer aldığı, belirtilen”¹ 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi

¹ Aydın Gülan, Kentsel Dönüşüm Hukuku, İstanbul Üniversitesi S:S ONAR İdare Hukuku ve Uygulama Merkezi Yayınları, No:2013/1,s.3.

Yasa'sının ilk maddesi Türk dili kuralları çerçevesinde yorumlanmaya çalışılmıştır. Yasa'nın dil yanlışlarına bağlı olarak uygulamalarda doğuracağı hukuksuzluk konunun dışında tutulmuştur.

İNCELENEN YASA MADDESİ:

Amaç

MADDE 1 – (1) *Bu Kanunun amacı; afet riski altındaki alanlar ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir*

I. ANLAMLA İLGİLİ DİL YANLIŞLARI

A. “Bu Kanunun amacı” Söz Öbeğinin Yerleşik Kalıplaşmaya Dönüşmesi

6306 numaralı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Yasa'nın ilk maddesi “*Bu Kanunun amacı...*” diye başlamaktadır. Amaç cümlesi bulunan diğer kanunlarda da ilk cümle, bu söz öbeğiyle başlamaktadır.² *Yerleşik bir kalıplaşmaya* dönüşme eğilimi içinde olan bu söz öbeği yerine anlaşılabilirliği kolaylaştırabilmek, gereksiz kelime kullanmayı önlemek için, yazının sonunda önerdiğim şekilde, Türkçe söz dizimine uygun öznesi başta diğer öğeler yüklemi tamamlayacak şekilde cümlenin kurulması daha uygun olur.

Söz öbeği, anlatım yanlışı olarak kabul edilen gereksiz kelime kullanımı prensibi açısından da incelenebilir. “*Bu Kanun'un amacı*” söz öbeği tamlayanın başına sıfat gelen belirtili isim tamlamasıdır. Belirtili isim tamlamalarında tamlayanın ya da tamlananın başına gelen sıfat, başına geldiği kelimeyi niteler. “*Bu*” kelimesi de isim tamlamasında tamlayan olan “*kanunu*” işaret etmektedir. “*Bu*” kelimesi tamlamada kullanılsa da “*kanunun amacı*” söz öbeği “*bu*” kelimesinin işaret görevini içerecek anlam çerçevesine sahiptir. Çünkü İsim tamlaması “İyelik ekli bir isim unsurunun, iyeliğin işaret ettiği bir başka isim unsuruyla kurduğu söz öbeğidir. Bu söz öbeğinde iki isim unsuru *aitlik* içinde bulunma, sınırlandırma, “*belirtme*” vb. anlam ilgileri çerçevesinde

² <http://rega.basbakanlik.gov.tr/Fihrist/fihrist/asp>

birbirine bağlanır.”³ Örneğin “Çiçeğin kokusu, kuşun sesi tamlamalarında tamlayan belirli bir nesneyi göstermektedir.⁴ “ Kanun ” kelimesine eklenen ilgi hâl eki, “bu” işaret sıfatının söz öbeğine katacağı işaret anlamını bünyesinde bulundurmaktadır. Herhangi bir yasadan değil amacı belirtilen “bu” yasadan söz edilmektedir.

Türkçe söz diziminde amaç belirten cümleler, “Bu.....amacı” gibi kalıplaşmış söz gruplarıyla başlamaz. “Yüklem anlamı’ özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf’ adı verilen öğelerle tamamlanır.”⁵

B. “Fen ve sanat norm ve standartlarına” Söz Öbeğinde Bulunan Anlam Bulanıklığı

Bir cümlede aynı kelimenin gereğinden fazla kullanılması anlamsal ve yapısal bozukluklara sebep olmaktadır. “Özdeş anlamlı dil öğelerinin bir arada kullanılması ya da görevli olmayan bir sözcüğe yazıda yer verilmesi, anlatımın gücünü azaltır. Sözü gereksiz yere uzatır. İçinde gereksiz sözcükler bulunmayan yazı daha etkili ve inandırıcı olur.”⁶

Kırk bir kelimedenden oluşan Yasa'nın ilk cümlesinde “ve “ bağlacı altı defa kullanılmış. Bu kullanımlardan “ve” lerin bazısını çıkarttığımızda “cümlelerin anlam ve anlatımında bir daralma oluyorsa sözcük gerekli, olmuyorsa gereksizdir “⁷

“Ve “ bağlacının görevi Türkiye Türkçesi gramerini anlatan kitaplarda yaklaşık tanımlarla yapılmıştır. “Ve bağlacı aynı tür veya aynı görevdeki kelime ve tamlamaları birbirine bağlar⁸” “Eş görevli kelimeleri, bağlar.”⁹“fen ve sanat norm ve standartlarına” söz öbeğinde, “fen normları”, “sanat normları”, “fen standartları”, “sanat standartları” olmak üzere dört belirtisiz isim tamlaması vardır. Söz öbeğinde hem tamlayanlar hem de tamlananlar arasına “ve” bağlacının konulması cümlelerin üslubunu bozmakta ve cümlede anlam bulanıklığı oluşturmaktadır.

³ Leylâ Karahan, Türkçede Sözdizimi, Akçağ,19.baskı, Ankara,2013s.42.

⁴ Karahan,s.43

⁵ Karahan,s.11

⁶ Ömer Asım Aksoy, Dil Yanlıları, Türk Dil Kurumu Yayınları,1980, s.

⁷ ÖSS tanımı,”1981-ÖSS ‘de Anlatım Bozukluğu soru metni.”

⁸ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri, Şekil Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara,2009,s.1106.

⁹ Nurettin Koç, Yeni Dilbilgisi, İnkılap Kitapevi,2.Baskı,1996,s.187.

Fen norm(u),sanat norm(u);fen standartları, sanat standartları "tamlamalarında tamlanana "ne" sorusu sorulduğunda "norm(ların) ve standart(ların)" türü belirtilmiş olmaktadır. Cümlelerin anlam bütünlüğüne baktığımızda belirsizlik ve tür amaçlanmamakta fennin, sanatın kurallarına, kalıplarına uygun düzenlemeler öngörülmektedir. Tamlamalar, belirtili isim tamlaması şeklinde kurulmuş olsaydı kelime öbeği Yasa'nın amacına uygun düşecekti. Çünkü "norm, standart" kelimeleri, fennin ve sanatın niteliklerine, özüne uygun görevlendirilmiş olacaktır.

Bu kavramlar anlam değerleri bakımından da yorumlanabilir. "Standart" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak sözlükte 1. Belli bir işe göre yapılmış veya ayrılmış 2.Belirli ölçülere yasaya kullanıma uygun olan3.Örnek veya temel olarak alınabilen tek biçim4.Bir işletmede, bir ürünü, bir çalışma yöntemini, üretecek miktarı vb.yi belirlemek için konulmuş kural;¹⁰ **norm** kelimesi de kural olarak belirlenmiş, yerleşmiş ilke ve kanuna uygun durum, düzgü¹¹ olarak belirtilmiştir.

"... Fen ve sanat norm ve standartlarına uygun..." söz öbeklerinde kullanılan

yabancı kökenli bu iki kelimenin anlam bakımından kesiştiği noktalar, bulunmaktadır. Bu

durum kelimenin anlam çerçevelerini tam olarak çizmeyi engellemekte ve söz öbeği, yoruma açık hâle gelmektedir.

Cümlede "norm, standart" kelimeleri yerine bu kelimelerin içeriklerinden daha zengin, belirgin anlam katmanlarına sahip, anlam çerçevesi rahatlıkla çizilebilen, herkesin açıkça anlayabileceği "kurallarına, kalıplarına" kelimelerinin cümlede kullanılması yasa metnin anlaşılabilirliğini artıracaktır.

C. "Yenilemelere" Kelimesinin Yanlış Kullanımı

"...Sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir" Cümlesinde geçen "yenilemelere" kelimesinin "yenilemeye" şeklinde yazılması gerekir.

¹⁰ Türkçe Sözlük, TDK,1988,C:11,s.2029.

¹¹ Türkçe Sözlük, TDK, C:11,1988,s.1660.

Türkçede art arda gelen eş görevli sözcüklerde en son sözcüğe gelen -ler çoğul ekinin kelimeye kattığı anlam eş görevli diğer sözcükler için de geçerlidir. Bu durumda "-ler" eki söz dizimi içinde tasfiye kelimesine de geleceği düşünüldüğünde dil yanlışları içinde kabul edilen mantık hatası doğacaktır.

II. DİL BİLGİSİ YANLIŞLARI

A. "Bulunduğu" ve "teşkil etmek" Kelimeleri Arasında Çatı Uyumsuzluğunun Bulunması

"Bir cümlede hem etken hem edilgen çatılı bir fiil veya fiilimsinin kullanılması çatı uyumsuzluğuna yol açar. Çatı uyumsuzluğu, birleşik cümlelerde çok görülür"¹² Cümlede "bulunduğu" sıfat fiili edilgen iken¹³ "teşkil etmek" isim fiili etkindir. Cümle "...Yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevreleri teşkil edilmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemelere dair usul ve esasları belirlemektir." şeklinde olmalıdır. Ya da "bulunduğu" kelimesi yerine "olan" kelimesi getirerek cümleyi aşağıdaki şekilde kurmalıdır..."*Yapıların olduğu arsa ve arazilerde, fen ve sanat norm ve standartlarına uygun, sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek üzere iyileştirme, tasfiye ve yenilemeye dair usul ve esasları belirlemektir.*"

Yasa'da "... Sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini teşkil etmek..." söz öbeğindeki " teşkil etmek bileşik fiili Türkçe anlatım ilkelerine aykırı bir kullanımdır. Teşkil kelimesi Arapça kökenli isim olup "oluşturma, ortaya çıkarma, meydana getirme anlamı taşımaktadır."¹⁴

Türkçede "teşkil etmek" kelimesini anlam bakımından karşılayan "oluşturmak", "ortaya çıkarmak" kelimeleri dururken halkın dilinden yavaş yavaş silinmekte olan teşkil etmek birleşik fiilini kullanmak hem kelime tasarrufu açısından hem de Türkçenin anlatım genişliğini görmezlikten gelme bakımından uygun değildir.

B. "...Sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini" Söz Öbeğinde Gereksiz Kullanılan Belirtme Ekinin Bulunması

¹² Yakup Yılmaz, Türkçede Dil Yanlışları, Özel Kitaplar, 2010, 1. Baskı, s.244.

¹³ Vecihe Hatipoğlu, Türkçenin Ekleri, TDK Yayınları, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1974, s.129.

¹⁴ Türkçe Sözlük, TDK, 9. baskı, 1998, C:2, s.2207.

“-i” belirtme eki işten, hareketten etkilenecek varlığı belirtmek için kullanılır. Cümlelerin anlam bağlamında da etkilenen varlıktan değil oluşturulacak “yaşama çevrelerinden” söz edilmektedir. Ayrıca “teşkil etmek” birleşik fiilinin edilgen olması gerektiği yukarıda belirtilmişti. Edilgen çatılı fiiller nesne almaz. Sağlıklı ve güvenli yaşama çevrelerini “söz öbeğinde bulunan “çevrelerini” kelimesindeki “-i” belirtme eki “teşkil etmek” birleşik fiili edilgen olması gerektiğinden kelimedenden çıkartılmalıdır.

111. DİL YANLIŞLARI BELİRLENEN CÜMLE YERİNE ÖNERİLEN CÜMLELER

1. Önerilen Cümle (İncelenen yasanın söz dizimine uygun örnek)

AMAÇ

Yasa'nın amacı; afet riski altındaki alanlar¹⁵ ile bu alanlar dışındaki riskli yapıların bulunduğu arsa ve arazilerde fennin, sanatın kurallarına ve kalıplarına uygun; sağlıklı, güvenli yaşama çevreleri oluşturmak ve¹⁶ iyileştirmeye, tasfiyeye yenilemeye ilişkin usul ve esasları belirlemektir.

2. Önerilen Cümle (Türkçe söz dizimine uygun örnek)

AMAÇ

Yasa, (Özne) afet riski altındaki alan ile bu alan dışındaki riskli yapının bulunduğu arsa ve arazide (Yer Tamlayıcısı) fennin, sanatın kalıp ve kurallarına uygun sağlıklı ve güvenli yaşama çevreleri oluşturmak için (Zarf Tümleç) iyileştirmeye, tasfiyeye ve yenilemeye ilişkin usul ve esasları (Nesne) belirler. (Yüklem)

3. Önerilen Cümle (Türkçe söz dizimine uygun örnek)

AMAÇ

Yasa,(Özne) afet riski altındaki alan ile bu alan dışındaki riskli yapının bulunduğu arsa ve arazide fennin, sanatın kalıp ve kurallarına uygun sağlıklı, güvenli yaşam çevreleri oluşturmak ve iyileştirmeye tasfiyeye yenilemeye ilişkin usul ve esasları belirlemek için(Zarf Tümleci) düzenlenmiştir.(Yüklem)

¹⁵ “Alanlar, yapılar, araziler” kelimelerindeki -ler ekleri kelimelerdeki genel ve özel anlam prensipleri çerçevesinde incelendiğinde gereksiz eklerdir. Ancak Yasa'nın ilk kalıbının bozulmaması için kullanılmıştır.

¹⁶ “ve” kelimesi yerine “için” “üzere” kelimesi konduğunda cümleden ikili anlam çıkmaktadır.

SONUÇ

Yasalar, herkesin anlayabileceği nitelikten yoksun olması durumunda adalet, gecikir veya gerçekleşmez. Yasanın dil kurallarına uygun hazırlanmaması, kolay anlaşılabilmesi hukuk düzeninin kurulmasını zorlaştırır. "Silahların eşitliği ilkesinin" gerçekleşmesi de tarafların doğrulanır ve ortak anlam çıkartılabilir yasaların varlığına bağlıdır. Yasa dili hoşnutsuzluk, güvensizlik hissi yaratacak her türlü anlatım yanlışlarından uzaklaştırılmalı, terimsel gelişimi içinde anlaşılabilirlik ve akıcı bir üslup bulunması bakımından belli bir çerçeveye oturtulmalıdır.

Kaynakça

- Akalın Ş Haluk, "Bilişim Dünyasında Türkçe", Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını, Uluslararası Bilgi Şöleni-Bildiriler 7-8 Ocak 2002 Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı-Yayımları 2935 s.61-70 Ankara,2002.
- Akar Ali, Türk Dili Tarihi, Tüken Neşriyat, İstanbul,2005.
- Akgündüz Abdülkadir,"21. Yüzyılda Türkçenin Hedefleri", Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını, Uluslararası Bilgi Şöleni Bildiriler 7-8 Ocak 2002 Ankara, T.C.Kültür Bakanlığı Yayınları/2935,s.305-326,Ankara 2002.
- Aksan Doğan, Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim, TDK Yayınları,439,Ankara,1995.
- Aksan Doğan, Tartışılan Sözcükler ve Özleştirme Sorunu, TDK, Yayınları, Ankara,1976.
- Aksan Doğan, Türkçenin Sözcükleri Türk Dilinin Sözcükbilimiyle İlgili Gözlemler Saptamalar, Engin Yayınevi, Ankara,1996.
- Aksoy Ömer Asım, Dil Yanlışları,(900 sözün eleştirisi),TDK Yayınları, Ankara,1980.
- Aksoy Ömer Asım, Dil Üzerine Düşünceler Düzeltmeler,2. Baskı, TDK Yayınları,190,Ankara,1964.
- Aktaş Şerif, Edebiyatı Üslup ve Problemleri,2.Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara,1993.
- Atasoy Faysal Okan, Türkçede Noktalama, Özel Kitaplar, İstanbul,2010.
- Bâkiler Yavuz Bülent, Sözün Doğrusu 1,10. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul,2007.
- Bâkiler Yavuz Bülent, Sözün Doğrusu 2,10. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul,2007.
- Başgil Ali Fuad, Türkçe Meselesi, Tan Matbaası, İstanbul, 1948.
- Başkan Özcan, Lengüistik Metodu, Çağlayan Kitapevi, İstanbul, 1967.
- Bayındır Alper, Uzun Lafın Türkçesi, Güvender Yayınları, İstanbul, Ekim,2003.
- Cemiloğlu Mustafa, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi,1.Baskı, Alfa Yayınları, Bursa, Ağustos 2003.
- Çiftçi Musa, "Türkçe Öğretiminin Sorunları", Türkçenin Çağdaş Sorunları,2.

- Baskı,Kitapevi Yayınları, Ankara,2006.
- Deny Jean, Türk Dili Gramerinin Temel kuralları,(Türkiye Türkçesi),Çeviren; Oytun Şahin, TDK Yayınları:616,Ankara 1995.
- Ediskun Haydar, Türk Dilbilgisi,6.Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul,1999.
- Ergin Muharrem, Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin Türk Dil Bilgisi,19. Baskı, Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım, İstanbul,1992.
- Evren Kerim, Güncel Örneklerle Medyada Dil Yanlışları,2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2001.
- Hacıminoğlu Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, MEB Yayınları-Öğretmen Kitapları Dizisi:193, İstanbul, 1984.
- Hepçilingirler Feyza, Türkçe "Off", Remzi Kitapevi, 7. Basım, İstanbul, 1998.
- Korkmaz Zeynep, Gramer Terimler sözlüğü, TDK Yayınları:575, Ankara, 2992.
- Korkmaz Zeynep, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, 3.Baskı, Ankara, 2009.
- Yılmaz Yakup, Türkçede Dil Yanlışları, Özel Kiyaplar, 1. Baskı, 2010